

УДК 343.9

Варламова Ю. В.

*Студентка I курсу магістратури за спеціальністю «Право»
(Національний університет водного господарства та
природокористування)*

Самороков В. О.

*Старший викладач кафедри спеціальних юридичних дисциплін
(Національний університет водного господарства та
природокористування)*

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УЧАСНИКІВ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ)

У сучасному суспільстві насильство супроводжує життя людей на кожному кроці і стає чимось звичним. І найбільш вразливими опиняються діти, що лише формують світогляд і переймають звички від оточуючих.

Одним із проявів насильства є цькування, що може проявитися будь-де. Оскільки більшість часу діти проводять у школі, то і з агресією переважно зіштовхуються саме у навчальному закладі. Для прикладу, згідно анкетування проведеного Г. Собко серед 1570 неповнолітніх [1, с. 385] – понад 80% випадків психічного насильства щодо дітей здійснюється у школі, серед друзів та серед однолітків. І велику частку серед означених ситуацій складає саме булінг.

Численні опитування підтверджують наявність шкільного цькування, високий відсоток залучених до нього учасників навчального процесу та

© Варламова Ю. В., Самороков В. О., 2021

© Національний університет «Острозька академія», 2021

-
- Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

актуальність визначення шляхів протидії цій проблемі. Хоча насправді протидіяти вже існуючому насильству дуже складно. Більший ефект у зменшенні випадків цькування мають заходи, спрямовані на запобігання його виникнення. Це в першу чергу інформування громадськості та формування негативного ставлення до насильницької поведінки.

Для проведення найбільш дієвих заходів потрібно завчасно підготувати матеріал, що зацікавить таких вибагливих слухачів як діти, та буде актуальним. І тут важливо знати хто найчастіше стає учасником булінгу (агресором та його жертвою), розповісти про те, до чого може призвести відповідна поведінка в майбутньому.

Аналіз наукових досліджень

Зарубіжні дослідники почали досліджувати проблему шкільного насильства ще на початку минулого століття. Серед найвідоміших вчених, що стали основоположниками досліджень в цій сфері варто згадати таких вчених як: В. Бесаг, К. Дьюкс, Д. Лейн, Д. Ольвеус, А. Пікасо та П. Хайнеманн та ін. Серед сучасних українських фахівців питанням булінгу активно займаються О. Барліт, О. Дроздов, І. Лубенець, В. Панок, В. Ролінський, С. Стельмах, Я. Сухенко, А. Чернякова, К. Янішевська та ін.

Мета статті – дослідити кримінологічну характеристику учасників булінгу (цькування).

Виклад основного матеріалу.

В статті 1 закону «Про освіту» серед типових ознак булінгу закріплено наявність сторін: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності) [2]. Тобто українське законодавство виділяє лише три сторони, тоді як деякі науковці виділяють більшу кількість учасників.

Значний внесок у дослідження учасників шкільного насильства зробили О. Глазман, Н. Крусір, І. Лубенець, Д. Ольвеус, П. Сміт, А.

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

Степанова, Я. Сухенко та інші. Насправді, якщо розібратися в запропонованих ними структурах, все одно залишаються три основні категорії, що відповідають згаданим вище. Інші види учасників скорше є підвидами трьох основних. Так агресора ще називають ініціатором, виділяють в окремі групи потенційних та пасивних булерів. Свідків або сторонніх спостерігачів поділяють на групи залежно від ставлення до ситуації та підтримки однієї з основних сторін. Найчастіше виділяють активних або потенційних помічників булера, активних та потенційних захисників жертви та нейтральних спостерігачів.

Варто згадати, що учасниками булінгу є не лише учні, а й інші учасники освітнього процесу [3]. У процес цькування залучені вчителі, адміністрація та робітники навчального закладу. Вони можуть виступати як жертвами так і кривдниками, використовуючи агресію для підтримки дисципліни.

В цій статті ми будемо розглядати як учасників булінгу саме учнів, на яких він справляє найбільший вплив. Насильство, що починається зі школи переростає у доросле життя, реакція на нього укорінюється серед звичок. Цькування має багато негативних наслідків, і з деякими доводиться боротися усе життя. Мова йде про проблеми з комунікацією, погіршення як фізичного так і психологічного здоров'я, криміналізацію подальшої поведінки.

Згідно дослідження, що провели Т. Миронюк та А. Запорожець [4, с. 23], більше половини тих, хто виступав агресором в школі (60%), вже в 24-25 років мають щонайменше одну судимість. А кожен третій встигає скоїти близько трьох тяжких злочинів. Відповідно антибулінгова політика допомагає зменшити кількість злочинів в майбутньому.

Не менш сумна статистика пов'язана із тими, хто ставав жертвою цькувань. Мало того, що об'єктом агресії часто стають діти з підвищеною

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

віктимністю, то й у майбутньому ця роль призводить до закріплення статусу жертви, серйозних психічних розладів, часом навіть до самогубств. Відповідно налагодження безпечного освітнього середовища робить суспільство більш здоровим.

Тож спробуємо надати характеристику кожній зі сторін.

Булер. Розпочнемо з особи булера, який і починає цькування. Агресивна поведінка щодо інших дає кривдникові певне задоволення, яке хочеться повторювати знов і знов. Це і відчуття власної сили, що ставить дитину на вищий щабель щодо інших, і повага чи страх інших школярів, що підтримують знущання чи бояться їм протидіяти. Зростаючий авторитет дозволяє повірити у вседозволеність та продовжувати цькування, часто розширюючи коло жертв.

Звідки приходить сама ідея щодо можливості булінгу? Найперше варто згадати вплив родини, що закладає перші цеглини понять добра і зла в систему цінностей дитини. Якщо спілкування між членами родини сповнене агресії, це сприймається нормою і переноситься у відносини з однолітками. Самі булери визнають, що цькування буває способом реабілітації власного почуття гідності, що страждає від принижень зазнаваних вдома. Тож переслідувачі одночасно самі можуть бути жертвами і мають бажання змінити, підвищити свій статус, отримати владу над іншими шляхом домінування.

Як видно із дослідження Собко [1, с. 386-387], проведеного серед вчителів навчальних закладів, особою що вчиняє булінг називають дітей, які походять із сімей: у 47% випадків – з неблагополучних, у 15% – з благополучних, у 12% – неповних, у 7% – багатодітних.

Жорстокість унаслідкується не лише від батьків. Діти обирають кумирами сильних особистостей, що часто почувують себе вищими за закони, норми поведінки та моралі. Їх безкарність та низький рівень

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) :* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

відповідальності підкреслюють «нормальність» агресивної поведінки та зневаги до оточуючих.

Юні агресори здебільшого починають із залякування, висміювання, незначного фізичного насильства та глузування. Відчувши власну силу, переслідувач розширює свій вплив на жертв, поглиблює його. Якщо булер новачок переважно цькує молодших та слабших за себе, то з часом проявляє агресію до сильніших та старших, навіть до дорослих.

Часом метою цькування стає фінансовий мотив – заволодіння чужими речами та грошима. Тобто окрім психологічного задоволення мотивом виступає бажання збагачення, поліпшення матеріального становища.

Як бачимо, основними причинами жорстокої поведінки дітей стають власне почуття незадоволення (відносинами в родині та класі, успішністю, власним низьким становищем), бажання змін (підвищення статусу в класі та школі, матеріальна забезпеченість), невміння комунікувати та добиватися успіху неагресивними методами. Все це підкріплюється низьким рівнем культури суспільства, його нестабільністю.

Науковці, що систематизують вплив різноманітних чинників на формування та сприяння насильницької поведінки у дітей молодшого шкільного віку, виділяють: спрямованість та самосвідомість особистості, індивідуально-психологічні та соціально-психологічні чинники. Характеристиками спрямованості та самосвідомості особистості є самооцінка та рівень домагань, що часто бувають заниженими чи завищеними, та сформованість моральних уявлень. Індивідуально-психологічні особливості залежать від особливостей характеру та темпераменту, рівня сформованості здібностей та мотивів діяльності. Тут одним із найважливіших показників є агресивність особистості, тобто готовність до агресивних дій та потенційно негативне сприйняття чи

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

інтерпретація подій [5]. До соціально-психологічних чинників відносять мікроклімат в родині, рівень соціальної адаптації та статус у колективі однолітків.

Якщо говорити про типові психологічні риси булерів, то до них відносять: неврівноваженість, тривожність, імпульсивність, надмірна злість та ворожість, низький рівень або відсутність співчуття до оточуючих. Такі діти не люблять дотримуватись правил та ставлять своє задоволення понад усе.

Розглядаючи гендерний поділ, бачимо що булерами частіше виступають хлопці, хоча в останні роки збільшується частка дівчат агресорів. При цьому хлопці частіше вдаються до фізичних проявів агресії і діють самостійно. А от дівчата люблять підбурювати до активних дій проти обраної жертви інших, організовують ізоляцію та ігнорування, а коли все ж діють самостійно, то схиляються до психологічного тиску: словесні образи та глузування, поширення чуток, тощо. Якщо для хлопців цькування переважно стає шляхом для самоствердження, то для дівчат це розвага.

Вивчаючи статистику випадків булінгу, можна відмітити що його випадки стають більш частими та вираженими починаючи з 4-5 класу, коли дітям виповнюється 9-10 років. В цей період досить активно використовуються фізичні способи насильства, а от з віком все більше переважають психологічні види цькування. Це пов'язано із тим, що діти розуміють можливість настання певної відповідальності і стараються не лишати видимих слідів на своїй жертві. При цьому психологічний тиск для дітей є дуже відчутним, подекуди більш значущим, ніж вважають дорослі. На користь цього твердження стають результати дослідження В. Андросюк та Ю. Суденко [6, с. 219], в ході якого опитували школярів, їх батьків та

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) :* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

викладачів. Зокрема негативний травмуючий ефект психологічних принижень визнали 78% учнів і лише 42% дорослих.

З 14-15 років значна частина знущань переміщається у вимір гаджетів та електронних засобів спілкування, що призвело до виокремлення кібербулінгу як однієї з найбільш поширених форм шкільного насильства.

Також із збільшенням віку помітне таке явище, як переростання цькування один на один у групове переслідування. Приблизно з 11-12 років підлітки починають краще ідентифікувати себе у різних групах, навчаються спільним діям в своїй соціальній групі. Це виливається у групове цькування, презирство та навіть травматизацію.

Хочемо зазначити, що вчені інколи використовують спірні визначення. Наприклад, О. Мотлях для визначення групових переслідувань використовує слово мобінг [7, с. 11-12]. Вважаємо це неправильним, оскільки термін «мобінг» переважно використовують для позначення цькування вже у робочих колективах. Українським законодавством для агресії в навчальних закладах закріплено саме поняття булінгу (цькування), тому пропонуємо використовувати термін «груповий булінг (цькування)».

Конкретизуючи форми агресивної поведінки, що переважають в освітньому середовищі серед підлітків, згідно з дослідженням ЮНІСЕФ HBSC від 2018 року це в першу чергу дражніння, висміювання та обзивання (25%). За ними з великим відставанням ідуть: ігнорування (12,2%), плітки (12,1%), непристойні жарти та жести (11,8%), бійки (11%) [8].

Варто зазначити, що за останні 5-7 років в освітньому просторі стало менше агресорів. І найкраще це зменшення помітне по старшим учням чоловічої статі. Частка 17-річних хлопців агресорів впала з 25-28% до 14-

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

18%, а 15-річних з 25-26% до 18-20%. Однією з причин вважаємо досить активне в останні роки інформування учнів про булінг та інші види насильства, формування нестерпності агресії та бажання протидіяти її проявам.

Жертва. На відміну від кривдників, жертвам насильства бракує впевненості в собі, вони страждають від низької самооцінки, дуже чутливо реагують на негаразди, не вміють захищати свої інтереси. Якщо агресори можуть приховувати свою тривожність або перетворювати її в акти насильства щодо оточуючих, то жертви виставляють свої почуття на загал.

На рівень віктимності впливають особливості, що відрізняють від більшості: вади розвитку (порушення координації, глухота, інвалідність, тощо), нестандартна будова тіла (зріст, вага, веснянки), поведінка (сором'язливість, замкненість, неохайність), стан родини (відсутність одного чи обох батьків, батьки з вадами), соціально-економічний рівень (низький чи високий рівень доходів в родині, відповідно відсутність чи надмірність престижних речей), етнічна приналежність (особливості мовлення, колір шкіри, розріз очей), досягнення в навчальній програмі та позашкільних заняттях (успіхи чи їх відсутність). Цей перелік не є вичерпним, оскільки практично щонайменша відмінність може призвести до негативної реакції оточуючих.

Відмінності започатковують прізвиська, з чого часто й починаються більш серйозні образи. Висміюваний «очкарик» з часом лишається з розбитими окулярами чи без них, що лише підвищує беззахисність. «Чорношкірих» обливають фарбою та підлягають груповій ізоляції. «Багатеньких принцес» починають обкрадати, а неохайним «Попелюшок» можуть ще сильніше зіпсувати речі. Тобто навіть невелика відмінність штучно збільшується, гіперболізується. А у відповідь на сльози та образи жертв агресори можуть навіть сказати «сам винен(на)».

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.*

Ще більше виростають шанси стати об'єктом переслідувань в тих, хто має проблеми зі спілкуванням. Такі діти не мають друзів, тобто і підтримки та захисту від агресорів. Розглядаючи статистику тих, хто скаржився на булінг, більшість має закриту позицію в спілкуванні. Ці діти не мають бажання чи потреби комунікувати, багатьом з них байдужа відсутність уваги та кількість спілкування. А тим, хто хотів би розширити коло друзів, заважають невпевненість та сором'язливість [9].

Схожа проблема виникає із дітьми, яких виділяють викладачі чи інші учасники навчального процесу. Причому це може бути як дитина яку активно хвалять та ставлять у приклад, так і ті, до кого дорослі ставляться із неприязню.

Підсумовуючи найбільш характерні риси жертв насильницької поведінки, то це: невпевненість, сором'язливість, замкненість, тривожність, низька самоповага, схильність до депресії та як наслідок до суїцидальних думок.

Хлопці частіше стають жертвами фізичного цькування: бійки, відбирання та псування речей, погрози або примушення до вчинення певних дій. Дівчата переважно потерпають від психологічних образ: пліток, чуток, непристойних висловлювань, тощо [1, с.382]. В порівнянні зі своїми переслідувачами жертви зазвичай фізично слабші [10, с. 177-178].

Жертвами принижень визнають себе близько 40% підлітків. Більшість з них ставали об'єктом переслідувань 1-2 рази за кілька місяців (65 % жертв), решта страждають частіше – від кількох разів на місяць до кількох разів на тиждень. Найчастіше жертвами стають 10-13-річні, найрідше – 17-річні.

На ізоляцію та ігнорування згідно дослідженню ЮНІСЕФ найбільше жаліються молодші учні (третина серед 10-річних) – вони важче

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.*

сприймають виключення з кола друзів в порівнянні зі старшими школярами (менше 1% серед 170річних) [8].

Також варто відмітити, що серед видів насильства, на яке скаржаться опитані жертви, з віком зменшується частка фізичної агресії. Як і у випадку агресорів, чим старша жертва тим більше до неї застосовують психологічні види образ.

Потрібно звертати увагу на дітей з поведінковими порушеннями, що мають труднощі в спілкуванні та самооцінці, замкнуті. Саме так виглядають типові жертви насильства. І ця картина може бути як наслідком знущань так і їх передумовою [1, с. 383].

Спостерігачі. Найскладніше дати оцінку спостерігачам, адже свідком насильства може стати будь хто. Спостерігачами називають тих, хто присутній при процесі цькування, проте не бере в ньому активної участі. В цьому випадку важливим критерієм виступає їх роль в підтримці однієї зі сторін. Згідно згаданих вище досліджень свідками насильства в шкільному середовищі стають від 75 до 88 % учнів [1, 6, 8].

Як ми згадували вище, варто вирізняти активних або потенційних помічників агресора, активних та потенційних захисників жертви та нейтральних спостерігачів.

Активні помічники особи, що проявляє насильство, можуть підтримувати її дії висміюванням реакції жертви, хвалебними висловленнями щодо цькування, підбурюють на нові напади, тощо. Їх реакція є найбільшою нагородою агресорам, штовхає на нові знущання. Часом помічники навіть долучаються до активних дій на стороні переслідувача, в тому числі за його вказівкою. Це лише підкреслює низький соціальний статус таких учнів. Серед причин які штовхають дітей на сторону активної допомоги здебільшого стають страх самому

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

перетворитися на жертву та пошук в особі агресора «старшого брата» чи «батька» (того, хто захистить) [11, с. 53].

Потенційні помічники внутрішньо погоджуються з поведінкою булера, проте не показують цього. Причинами стриманості проявів переважно є небажання відкрито долучатись до конфлікту. Такі діти не мають потреби визнати над собою авторитет агресора і не хочуть відчутти засудження від тих, хто відкрито чи ні, але виступає на стороні жертви.

Кількість захисників завжди є меншою за сторону помічників. Жертвам бракує друзів, тож і нема звідки очікувати суттєвої підтримки. Серед свідків насильства лише 10, у виключних випадках 20% готові прийти на допомогу постраждалому [12, с. 67]. Решта помічників бояться чи соромляться відкрито показати свою позицію та підтримати жертву. Серед якостей захисників переважно є доброта, емпатія, вони непогано комунікують, не мають заниженої самооцінки.

Як бачимо, на активну сторону підтримки стають досить сильні особистості, що відчувають в собі сили протидіяти агресору аби захистити жертву. А от активні помічники навпаки є легко керованими, не мають сили та сміливості виступити проти того, кого вважають сильнішим.

Найбільша кількість свідків лишаються нейтральними. Вони не підтримують жодну зі сторін, проте все одно підпадають під вплив ситуації: з'являється тривожність, падає самооцінка, тощо. Хоча вони не йдуть за сильнішим, їм бракує сміливості відкрито заявляти про свою думку, захищати свої переконання.

Висновки

В Україні бракує детальних досліджень щодо зв'язку між характеристикою учасників насильства та механізмом формування схильності до певної ролі. Вони потрібні аби вдосконалити заходи із протидії булінгу та формування ненасильницької поведінки.

-
- Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.*

В ході дослідження встановлено, що булерами найчастіше стають хлопці 13-15 років. Агресорам притаманні: невірноваженість, тривожність, імпульсивність, надмірна злість та ворожість, низький рівень або відсутність співчуття до оточуючих.

Типовий портрет жертви: наявність відмінності від інших, невпевненість, сором'язливість, замкненість, тривожність, низька самоповага.

Список використаних джерел

1. Собко Г.М. Кримінально-правові та кримінологічні основи протидії психічному насильству [Текст] : дисертація : 12.00.08 / Г. М. Собко; Держ. НДІ МВС України. - Київ, 2020. - 791 с. Режим доступу: https://ndi.mvs.gov.ua/files/pdf/dissertation_Sobko_G_M.pdf
2. ЗУ про освіту Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. // Відомості Верховної Ради. – 2017. – № 38-39. – Ст. 380.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984. – Додаток до № 51. – Ст.1122
4. Миронюк , Т. і Запорожець , А. 2019. Удосконалення заходів протидії булінгу в Україні. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 112, 3 (Груд 2019), 21-28. Режим доступу: <https://doi.org/10.33270/01191123.21>
5. Стоп шкільний терор. Особливості цькування у дитячому віці. Профілактика та протистояння боулінгу. – 2017. – Електронний ресурс – Режим доступу: http://dzvin.dp.ua/bully/stop_shkilniy_teror.pdf
6. Андросюк В. Г., Суденко Ю. А. Проблема булінгу в сучасному юридико-психологічному просторі України. Часопис Київського університету права. Український науково-теоретичний часопис. 2019/1. С.216-220. Режим доступу: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiSyfvt0KDwAhXntYsKHSeADpEQFjAAegQIBRAD&url=https%3A%2F%2Fchasprava.com.ua%2Findex.php%2Fjournal%2Farticle%2Fdownload%2F225%2F210&usg=AOvVaw0SCiCt39s7-iU3fCcTo9mD>

▪ Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

7. Мотлях О., Андросюк В., Левченко Ю., Суденко Ю. Психологічні чинники протидії булінгу. Київ: 2020. 35с. – Режим доступу: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/17632>
8. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді: за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді»: моногр. / О.М. Балакірєва, Т. В. Бондар та ін. ; наук. ред. О. М. Балакірєва ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр.ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». – К.: Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. – 127 с. Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/media/921/file/Social%20conditionality%20and%20indicators%20of%20adolescent%20and%20youth%20health%20in%20Ukraine.pdf>
9. Попередження насильства в закладах освіти: методичний посібник для педагогічних працівників. Видання друге, доповнене та оновлене. – Київ: Благодійний фонд «Здоров'я жінки і планування сім'ї», 2020. – 103 с. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/02/18/Posibnyk_POPE_REDZHENNYA_NASYLSTVA.pdf
10. Стремецька В. Булінг у підліткових шкільних колективах / В. Стремецька, Г. Алексеєнко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – Вип. 31. – С. 177–179
11. Лубенець І. Г. Насильство серед школярів: учасники та їх кримінологічна характеристика / І. Г. Лубенець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2016. - Вип. 37(3). - С. 51-54. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_37\(3\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_37(3)_14)
12. Абсалямова К. Особливості соціального статусу, соціальних ролей та альтруїзму у підлітків, що використовують булінг у відносинах / К. Абсалямова, О. Луценко // Соціальна психологія. – 2013. – № 55. – С. 65–76.

Варламова Ю. В., Самороков В. О.

Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування)

У статті розглянуто види та структуру учасників булінгу, наведено їх кримінологічну характеристику. Констатовано, що учасниками булінгу є учасники освітнього процесу, зокрема учні, викладачі, засновник та керівник навчального закладу, інші робітники. Сформовано важливість завчасного попередження булінгу та роль у цьому знань про схильність тих чи інших дітей до агресії чи підвищеної віктимності. Визначено, що кримінологічна характеристика учасників цькування спрямована на виявлення та систематизацію даних про особистісні риси та рольовий статус учасників освітнього процесу з метою пізнання особливостей механізму формування в особи схильності до перебування у певній ролі як учасника булінгу. Встановлено, що булерам притаманні такі характеристики: здебільшого це особи чоловічої статі, старші за своїх жертв, які прагнуть здобути високий соціальний статус, мають надмірну злість та ворожість, тривожність та неврівноваженість, не співчують оточуючим. У жертв булінгу присутні: невпевненість, сором'язливість, замкненість, тривожність, низька самоповага та будь-які відмінності від більшості. Зроблено висновок, що для різних вікових груп потрібно проводити різні заходи протидії булінгу.

Ключові слова: булінг, цькування, шкільне насильство, булер, агресор, переслідувач, жертва, спостерігач, свідок, захисник, помічник, учасник булінгу, кібербулінг

Varlamova Yu. V., Samorokov V. O.

Criminological characteristics of bullying participants (harassment)

- Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.

The article considers the types and structure of bullying participants, gives their criminological characteristics. It was stated that the participants in bullying are participants in the educational process, including students, teachers, the founder and head of the school, and other workers. The importance of early prevention of bullying and the role of knowledge about the propensity of certain children to aggression or increased victimhood. It is determined that the criminological characteristics of participants in bullying are aimed at identifying and systematizing data on personal traits and role status of participants in the educational process in order to know the features of the mechanism of formation of a person's tendency to be in a certain role as a bullying participant. Bullers have been found to have the following characteristics: they are mostly male, older than their victims, who seek high social status, have excessive anger and hostility, anxiety and imbalance, and do not sympathize with others. Victims of bullying have: insecurity, shyness, isolation, anxiety, low self-esteem and any differences from the majority. It is concluded that different anti-bullying measures should be taken for different age groups.

Key words: bullying, school violence, bully, aggressor, persecutor, victim, observer, witness, defender, assistant, bullying participant, cyberbullying

-
- Варламова, Ю. В., Самороков, В. О. Кримінологічна характеристика учасників булінгу (цькування). Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21vyvubt.pdf>.